

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

С.Б. СМЕРЕКА,
к.е.н., Тернопільський комерційний інститут

Особливості інвестиційного забезпечення антикризового управління розвитком сфери послуг житлово-комунального господарства

У статті обґрунтовано необхідність залучення та використання інвестиційних ресурсів для розвитку житлово-комунального господарства України. Розглянуто особливості інвестиційного забезпечення антикризового управління розвитком житлово-комунальних послуг, яке побудоване на принципах комплексності та пріоритетності (реалізуються суб'єктами управління на рівні держави, регіонів та підприємств).

Ключові слова: антикризове управління, житлово-комунальне господарство, інвестиції, інвестиційне забезпечення.

В статье обоснована необходимость привлечения и использования инвестиционных ресурсов для развития жилищно-коммунального хозяйства Украины. Усовершенствовано инвестиционное обеспечение антикризисного управления развитием жилищно-коммунальных услуг, которое построено на принципах комплексности и приоритетности (реализуются субъектами управления на уровне государства, регионов и предприятий).

Ключевые слова: антикризисное управление, жилищно-коммунальное хозяйство, инвестиции, инвестиционное обеспечение.

The necessity of bringing in and using of investment resources for development of housing of communal services of Ukraine is grounded in the article. The investment provi-

ding of anticrisis management of development of housing and communal services is improved, that is built on principles of complexity and priority (realized by management subjects on the level of the state, regions and enterprises).

Постановка проблеми. Процес реформування житлово-комунального господарства (ЖКГ) свого часу пройшли усі розвинуті країни світу. Шукаючи вихід із складної ситуації, уряди цих держав проводили інвестиційну політику, що мала забезпечити державну підтримку підприємств житлово-комунальної сфери і водночас сприяла широкому залученню приватного сектору до надання послуг, у результаті чого виникло і розвинулося конкурентне середовище, підвищилась ефективність надання житлово-комунальних послуг і знизилася їхня собівартість. Основна увага світової спільноти на сучасному етапі приділяється підвищенню якості надання послуг у сфері ЖКГ як основи сталого розвитку територіальних громад і зростання рівня добробуту їх життєдіяльності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретико-методологічним та практичним питанням антикризового управління присвячені праці зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів Т. Афонченкова, В. Багацького, В. Беседіна, Дж. Кейнса, О. Копилюк, І. Манцурова, Т. Пенкіна, Ю. Розенталя, М. Тарасюка, М. Фрідмена, О. Хіленко, А. Чернявського, З. Шершньової. Окремі аспекти реформування ЖКГ розглядаються в працях Є. Гавриличенка, Н. Гури, А. Григо-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

ровича, О. Кучеренка, Е. Карлової, В. Ніколаєва, Г. Онищука, В. Пили, О. Чмир, Н. Чечетової, Т. Юр'євої та інших.

Метою статті є обґрунтування особливостей інвестиційно-го забезпечення антикризового управління розвитку сфери житлово-комунальних послуг, що побудоване на принципах комплексності та пріоритетності використання залучених фінансових ресурсів відповідно до запланованих заходів.

Виклад основного матеріалу. Особливе місце серед усіх видів послуг, які надаються на території нашої держави, займають житлово-комунальні послуги, оскільки їх нинішній глибокий кризовий стан обумовлений низкою чинників, які мають різний характер та природу, що ставлять під загрозу можливість сталого функціонування та розвитку всього житлово-комунального господарства країни.

На сьогодні сфері житлово-комунальних послуг притаманні такі недоліки, як інституційне забезпечення, яке не

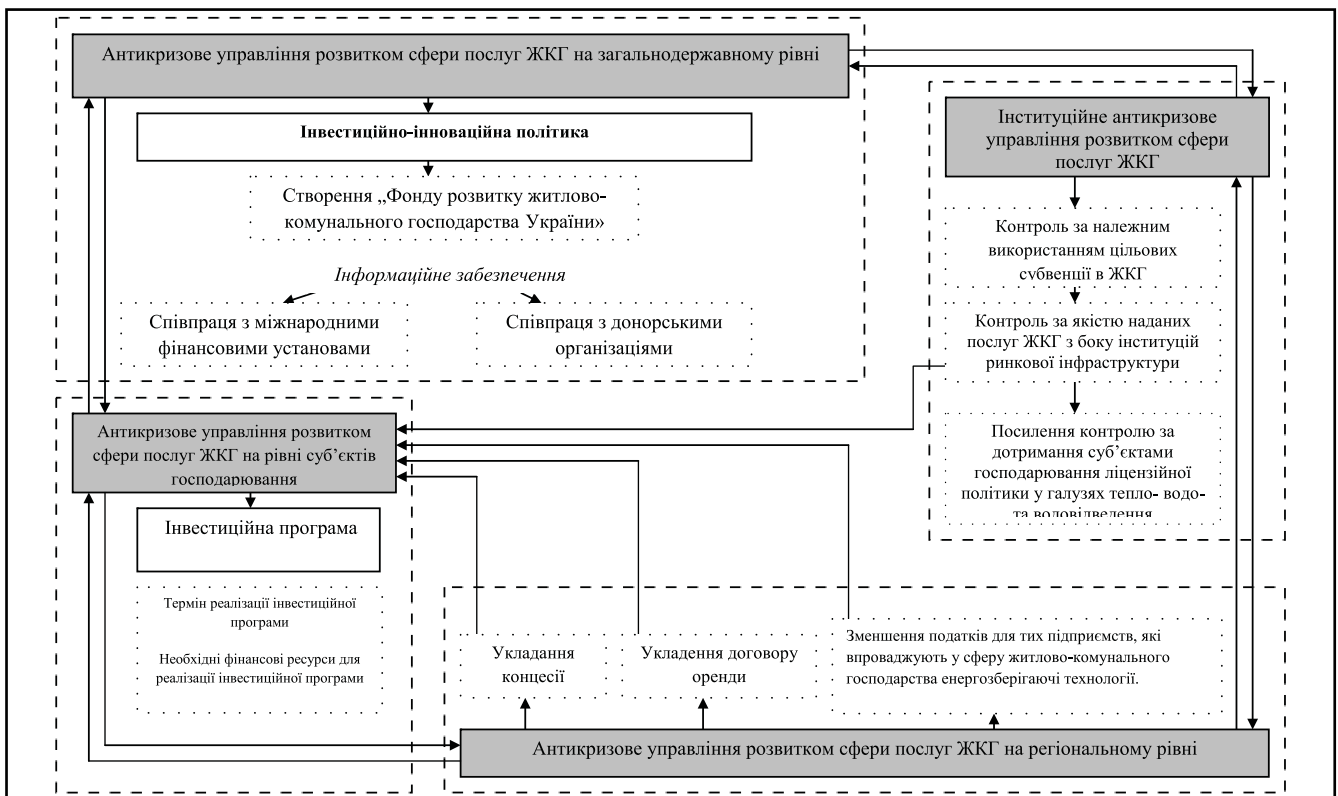
повністю відповідає директивам Європейського Союзу та Європейській хартії місцевого самоврядування, що не сприяє створенню привабливого інвестиційного клімату; потребує удосконалення існуюча система тарифування на житлово-комунальні послуги, в тому числі з правом адекватного реагування на підвищення цін на енергоносії, в напрямі стимулювання зниження витрат та економії ресурсів; необхідне впровадження нових підходів у систему фінансування галузі з метою залучення позабюджетних коштів у процес реформування та розвитку житлово-комунального господарства, розвитку співпраці з вітчизняними, міжнародними інвестиційними та фінансовими установами, донорськими організаціями, а також залучення інвестицій, грантів, фінансових ресурсів, позик.

Оцінка антикризового управління розвитком сфери послуг житлово-комунального господарства є свідченням то-

Таблиця 1. Необхідність інвестиційних ресурсів по усіх регіонах України

№ з/п	Показники	Регіони, в яких гостро відчувається кризовий стан	Регіони, в яких помірно відчувається кризовий стан
1	Незадовільний технічний стан розподільчих систем водопостачання	Донецька, Рівненська, Вінницька, Тернопільська, Львівська, Закарпатська, Хмельницька, Кіровоградська, Херсонська	
2	Забезпечення населення централізованим водопостачанням	Волинська, Луганська, Тернопільська, Львівська, Полтавська	Автономна Республіка Крим, Харківська, Вінницька, Запорізька
3	Незадовільний технічний стан теплотільниць теплоенергетики	Одеська, Чернігівська, Автономній Республіці Крим, м. Севастополь, Харківська, Тернопільська, Львівська, Хмельницька, Кіровоградська, Херсонська, Івано-Франківська, Рівненська, Чернігівська	Миколаївська, Дніпропетровська

Складено автором за даними Міністерства житлово-комунального господарства України.

Модель інвестиційного забезпечення антикризового управління ЖКГ

Складено автором.

го, що в Україні на сьогодні склалася надзвичайно важка ситуація у сфері житлово-комунального господарства в усіх регіонах України (табл. 1).

Таким чином, можна стверджувати, що практично всі регіони України знаходяться у кризовому стані, а окремі галузі сфери послуг ЖКГ потребують залучення значних інвестицій. Залучення інвестиційних ресурсів у сферу послуг ЖКГ ми пропонуємо здійснювати за допомогою моделі інвестиційного забезпечення антикризового управління, тобто комплексного впливу з боку усіх рівнів (суб'єктів) антикризового управління, зокрема: держави, регіонів, підприємств, та забезпечення з боку інституцій ринкової інфраструктури (див. рис.).

Створення привабливого інвестиційного клімату для реформування та розвитку сфери можливе за умови створення та реалізації установи Фонду розвитку житлово-комунального господарства України, головною метою якою є організація роботи з міжнародними фінансовими установами (банками, фондами, інвестиційними компаніями та ін.).

Ця робота посилить процеси взаєморозуміння, дозволить налагодити співробітництво зі структурами Європейського Союзу, покращити позитивний міжнародний імідж України.

Система залучення інвестицій може відбуватися двома напрямками:

- отримання фінансування за рахунок кредитних ресурсів комерційних банків, а також розробки та впровадження методології із залучення інвесторів у розвиток ЖКГ;

- бюджетне фінансування на конкретні проекти за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

На загальнодержавному рівні реформування сфери послуг житлово-комунального господарства доцільними діями є:

- оптимізація законодавчої та нормативно-правової бази функціонування і розвитку житлово-комунального господарства;

- створення інституціональної моделі співфінансування інноваційних проектів у житлово-комунальне господарство та його галузях;

- підвищення ефективності адміністрування процесів реформування сфери житлово-комунального господарства;

- впровадження нової системи господарювання у житлово-комунальному господарстві країни;

- впровадження нових підходів у сферу житлово-комунального господарства до питань ресурсозбереження, впровадження новітніх технологій та техніки;

- оптимізація управління фінансовими ресурсами та шляхи зменшення економічних, соціальних і екологічних ризиків у сфері житлово-комунального господарства.

Ресурси установи «Фонд розвитку житлово-комунального господарства України» доцільно спрямовувати на виконання першочергових завдань реформування та розвитку житлово-комунального господарства відповідно до угод щодо регіонального розвитку у сфері житлово-комунального господарства між Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, визначеними угодою органами місцевого самоврядування та підприємствами сфери житлово-комунального господарства України.

З розвитком діяльності державного підприємства «Фонд розвитку житлово-комунального господарства України» та поступовою капіталізацією підприємств такий Фонд зможе корпоратизуватися та створити Український банк розвитку житлово-комунального господарства та комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи місцевого рівня, які дозволять найбільш ефективно впроваджувати механізми інвестиційно-інноваційного розвитку сфери житлово-комунального господарства України.

Інструментами інвестиційного механізму антикризового управління розвитком сфери послуг та джерелами фінансування ЖКГ мають стати: міжнародна технічна допомога, гранти міжнародних донорів, які вимагають проведення моніторингу та супроводу з боку Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, виконання договірних вимог та створення сприятливих умов для впровадження проектів за участю Світового банку реконструкції та розвитку, Європейського банку реконструкції та розвитку, USAID.

Окремим напрямом удосконалення антикризового управління розвитком сфери послуг має бути впровадження проектів, спрямованих на енергозбереження, особливо інвестиційно-інноваційних, які дозволять зменшувати енерговитрати та залучати до галузі інвестиції. Необхідною пере-

Таблиця 2. Перелік іноземних інвестиційних компаній, які могли бути залучені до реалізації проектів в Україні

№ п/п	Перелік іноземних інвестиційних компаній	Сектор економіки	Стан співробітництва з Україною
1	«Віола Анвіронман» / Франція	Очисні споруди, переробні заводи з утилізації сміття тощо	Бажає працювати в Україні
2	Nordic Investment Group ApS / Данія	Інвестиційна компанія	Компанія зацікавлена у здійсненні інвестиційної діяльності в Україні
3	Європейський банк реконструкцій та розвитку	Інвестиційна компанія	Мають досвід реалізації проектів в Україні (Одеса, Івано-Франківськ, Чернівці)
5	VA TECH Finance GmbH/Австрія	Інвестиційна компанія	Бажає працювати в Україні.
6	METRO Cash & Carry / Німеччина	Інвестиційна компанія	Бажає працювати в Україні
7	Architecture&Crіation SPRL / Бельгія	Будівництво, енергозберігаючі технології	Бажає працювати в Україні

Складено автором за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

думовою для цього має стати розроблення системи вкладення в процеси реформування сфери житлово-комунального господарства інвестицій на законодавчому та виконавчому рівнях.

Задля удосконалення інвестиційного забезпечення антикризового управління розвитком житлово-комунального господарства та його послуг істотна увага має бути приділена розвитку інноваційних і науково-дослідних організацій досліджуваної сфери, головною метою діяльності яких має бути створення і впровадження конкурентоспроможної новітньої техніки та технологій. Бізнес-планування підприємств має враховувати всі іноземні досягнення у сфері житлово-комунального господарства.

На виконавчому рівні пропонуємо підприємствам розробляти для потенційних інвесторів інвестиційну програму, яка б визначала оптимальний обсяг залучення інвестицій та термін її реалізації.

Інструментом удосконалення інвестиційного механізму антикризового управління розвитком сфери послуг може стати залучення кредитних ресурсів міжнародних інвесторів для інвестиційної підтримки інноваційної діяльності, що вимагає активних дій як з боку Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, так і муніципалітетів та комунальних підприємств, тому ми вважаємо, що на особливу увагу заслуговує механізм залучення до цієї сфери коштів приватних інвесторів шляхом використання механізму концесії.

Переваги використання механізму концесії в антикризовому управлінні розвитком житлово-комунального господарства та сфері його послуг окреслені в табл. 3.

Переваги використання концесії як інструмента інвестиційного механізму антикризового управління розвитком житлово-комунального господарства та сферою його послуг є свідченням необхідності всебічного та цілеспрямованого розвитку концесійних відносин.

Враховуючи кризовий стан, в якому перебуває на сьогодні житлово-комунальне господарство України, слід заува-

жити, що існує низка суттєвих перешкод та чинників, які зменшують можливість залучення інвестицій та укладання концесійних договорів. Серед тих, які перешкоджають розвитку концесійних відносин у сфері ЖКГ, виокремимо:

- низький рівень оплати житлово-комунальних послуг населенням;
- недостатність і неповноту інформаційної бази, що необхідна для процесу інвестування;
- відсутність для інвестора гарантій стабільності його бізнесу та гарантій повернення інвестованих коштів (наприклад, через можливі суперечки з місцевими органами влади);
- можливість для місцевих органів влади втримати контроль за зростанням тарифів, яка може бути зумовлена намаганням підприємства-концесіонера максимізувати власний прибуток.

Схему реалізації концесійних відносин у сфері житлово-комунального господарства, як ми вважаємо, доцільно будувати в такій послідовності: укладання інвестиційного проекту на передачу комунального об'єкта в концесію; надання згоди міської влади на передачу комунального об'єкта в концесію і гарантування з боку міської ради перерахування бюджетних коштів для фінансування проекту; укладання договору міської ради з державною фінансовою установою про надання пільг концесіонеру; надання кредитів і позик концесіонеру комерційним банком; страхування концесіонером підприємницьких ризиків; управління об'єктом, переданим в концесію, фінансування капітальних вкладень; перерахування міською радою бюджетних коштів для фінансування обумовленої в проекті частини капітальних вкладень; надання звіту концесіонера про використання бюджетних коштів; затвердження тарифів на житлово-комунальні послуги, контроль їх виконання; надання послуг споживачам; споживання послуг та їх оплата; отримання концесіонером прибутку від управління об'єктом; здійснення концесійних платежів і повернення кредиту.

Слід вказати на те, що специфіка житлово-комунальної сфери як об'єкта управління потребує при укладанні конче-

Таблиця 3. Переваги використання концесії в антикризовому управлінні розвитком ЖКГ

Суб'єкти концесії	Переваги використання концесії
Інвестор	<ul style="list-style-type: none"> – отримання пільг від фінансової установи для реструктуризації і модернізації об'єкту концесії; – можливість отримання прибутку від управління об'єктом концесії; – можлива приватизація об'єкту концесії після закінчення терміну контракту; – покращення іміджу підприємства-концесіонера, що, у свою чергу, призведе до підвищення рівня його конкурентоспроможності
Органи місцевого самоврядування	<ul style="list-style-type: none"> – дозволяє привернути (переорієнтувати) інвестиції в малорентабельний сектор; – об'єкти, створені концесіонером для виконання умов концесійного договору, автоматично стануть комунальною власністю, і за органами місцевого самоврядування збережеться право власності на майно вдосконалене, реконструйоване і технічно переоснащене за рахунок засобів концесіонера; – забезпечує комплексне використання майна підприємств ЖКГ; – дозволяє використовувати новітні науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки, які дають можливість знизити собівартість житлово-комунальних послуг, а, відповідно, і тарифів, що, у свою чергу, створить передумови для суттєвого зменшення компенсаційних платежів із бюджету шляхом скорочення чисельності населення, яка претендує на житлові субсидії; – згідно з умовами використання концесії, підприємство залишається у комунальній власності, і його діяльність контролюється органами місцевого самоврядування

Складено автором.

сійних договорів чіткого визначення таких моментів, як обсяг фінансування проекту з місцевого бюджету; розмір податкових пільг; форми та періодичність звітності, що буде надаватися концесіонером; показники оцінки діяльності концесіонера; параметри регулювання відносин зі споживачами комунальних послуг.

Отже, укладання концесійних угод інвестування у сфері житлово-комунального господарства забезпечить такі переваги:

- пайова участь (хоч і в невеликому обсязі) місцевих органів влади надасть приватному інвестору гарантії того, що органи місцевого самоврядування будуть зацікавлені в успішній реалізації інвестиційних проектів та не будуть штучно створювати перепони для його діяльності;

- можливість вкладення вивільнених за рахунок концесії бюджетних коштів в інші невідкладні та соціально значущі проекти;

- створення конкурентного середовища в сфері ЖКГ. Конкуренція виникає до підпису договору концесії в результаті розгляду заявок претендентів, а також після закінчення строку дії договору, коли виникає потреба в його поновленні. Таким чином, конкуренція з'являється в певні періоди, незважаючи на те, що в кожний визначений момент часу функціонує лише один постачальник комунальних послуг – концесіонер [1];

- створення за рахунок концесії нових об'єктів виробничого та інфраструктурного призначення забезпечить регіони додатковими робочими місцями.

Ймовірний характер багатьох економічних, соціальних, технологічних процесів, які протікають в економіці, множинність і багатоваріантність матеріальних співвідношень, в які вступають підприємства житлово-комунального господарства в ході надання послуг споживачам, зумовлюють об'єктивне існування ризику. Це означає, що через наявність низки об'єктивних і суб'єктивних обставин можуть відбува-

тися відхилення від очікуваного результату. Разом із тим зміст ризику можна ототожнювати не тільки з можливими негативними наслідками для підприємств, споживачів послуг і житлово-комунального господарства загалом. Ризик може стати стимулом для отримання суспільно значимих результатів (наприклад, підвищення якості послуг ЖКГ) у новий спосіб (наприклад, через використання механізму інвестиційного кредитування підприємств житлово-комунального господарства) в умовах невизначеності ситуації (наприклад, економічної кризи в державі) та обставин неминучого вибору (наприклад, залучення (або незалучення) фінансових коштів).

Висновки

Отже, особливості удосконалення інвестиційного забезпечення антикризового управління розвитку сфери послуг ЖКГ можна досягти шляхом комплексного впливу та взаємодії усіх суб'єктів антикризового управління. Встановлено, що розроблення системи вкладення у процеси реформування сфери ЖКГ інвестицій на законодавчому та виконавчому рівнях та залучення інноваційних і науково-дослідних установ буде сприяти надходженню інвестицій та впровадженню конкурентоспроможної новітньої техніки та технологій.

Список використаних джерел

1. Інформаційний-аналітичний збірник // Реформування відносин у сфері комунальної теплоенергетики. Київ, 2008. – №1. – С. 98–110.
2. Кучеренко О. Фінансова криза і реформування житлово-комунального господарства / О. Кучеренко // Інформаційно-аналітичний збірник. – 2009. – №1. – С. 57–59.
3. Надання послуг тепло-, водопостачання та водовідведення: кращі практики / ПАДКО / Агентство США з міжнародного розвитку. Програма «Реформування тарифів та реструктуризація підприємств в Україні». – Київ, 2003.

Н.П. РЕЗНИК,
к.е.н., доцент, НДІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Підвищення інвестиційної привабливості підприємств АПК – передумова залучення іноземних інвестицій

У статті досліджено питання залучення іноземних інвестицій в економіку України, чинники, що впливають на інвестування підприємств АПК. Намічено пріоритетні завдання щодо підвищення інвестиційної привабливості аграрної сфери.

Ключові слова: іноземні інвестиції, підприємства АПК, аграрна сфера.

В статье исследованы вопросы привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины, факторы, влияющие на инвестирование предприятий АПК. Намечены приоритетные задачи по повышению инвестиционной привлекательности аграрной сферы.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, предприятия АПК, аграрная сфера.